

מצות קידוש החודש ועיבור השנה לשיטת הרמב"ם

אברהם גארדימער

הנה הרמב"ם לא הביא את מצות קה"ח בריש פרק א' דהל' קה"ח. אולם כתב שם להלן (א:ז): מצות עשה מן התורה על בית דין שיחשבו וידעו אם יראה הירח או לא יראה. ושידרשו את העדים עד שיקדשו את החדש. וישלחו ויודיעו את שאר העם באיזה יום הוא ראש חדש כדי שידעו באיזה יום הן המועדות. שנאמר אשר תקראו אותם מקראי קדש ונאמר ושמרת את החקקה הזאת למועדה. עכ"ל. פשיטא דאיכא לאקשוויי אמאי לא פירט הרמב"ם את מצוה זו לעיל בריש פירקא.

ואיכא לאקשוויי עוד, דהא נקט הרמב"ם הכא קרא דאשר תקראו אותם מקראי קדש ואת קרא דשמרת את החקקה הזאת למועדה. מיהו, עי' בספר המצות (מ"ע קנג): היא שצונו ית' לקדש חדשים ולחשב חדשים ושנים. וזו היא מצות קדוש החדש. והוא אמרו יתעלה החדש הזה לכם ראש חדשים. ע"כ. הנה כתב כאן הרמב"ם דילפינן מצות קה"ח מקרא דהחדש הזה לכם, דלא כמו שכתב בהל' קה"ח דילפינן דיני קה"ח מקרא דאשר תקראו אותם מקראי קדש ומקרא דשמרת את החקקה הזאת למועדה. וצ"ב.

עי' להלן בדברי הרמב"ם בסה"מ (שם), שכתב דילפינן מקרא דאלו מועדי ה' אשר תקראו אותם וכו' את דין טעות ב"ד בקה"ח אפי' שוגגין אפי' אנוסין וכו' (ר"ה כה. וספרי פ' אמור) ודילפינן מקרא שושמרת את החקקה הזאת למועדה מימים ימימה את דין דאין מעברין את השנה אלא בפרק הסמוך למועד ואת דין דאין מעברין את החדש אלא ביום ואת דין דאין מקדשין את החדש אלא ביום. וילפינן נמי בר"ה (כא.) מקרא דאשר תקראו אותם את דין דאין השלוחים מחללים את השבת אע"פ שיכולים העדים לחלל את השבת.

ע"כ צ"ב ע"פ כל זה דס"ל להרמב"ם דילפינן מקראי דאשר תקראו אותם מקראי קדש ודושמרת את החקקה הזאת מימים ימימה את פרטי דין קה"ח, כדמוכח התם בסה"ם, אלא דמצות קה"ח גופה לא ילפינן אלא מקרא דהחדש הזה לכם.

מיהו, אסקא השתא קושיא אלימתא טפי, דיוצא מזה דלא הביא הרמב"ם בהל' קה"ח את מצות קה"ח גופה ולא את מקורה בביאורו את יסודות קה"ח ועיבור השנה (הל' קה"ח פ' א-ד), שהרי לא כתב שם בפשיטות שיש מ"ע של קה"ח ושלמדין מצוה זו מקרא דהחדש הזה לכם; רק ביאר שם (א:ז) את פרטי המצוה וכתב דילפינן להו מקראי דאשר תקראו אותם מקראי קדש ואת קרא דשמרת את החקקה הזאת למועדה. והגם שבפ' ה שם (הל' א) ביאר הרמב"ם את הדין דאין קה"ח נעשה אלא ע"י סנהדרין שבא"י או ב"ד הסמוכים בא"י שנתנו להם הסנהדרין רשות, ע"פ קרא של החדש הזה לכם, אין זה עיקר קביעת מצות קה"ח אלא דין פרטי שבה. נמצא שלא כתב הרמב"ם בהל' קה"ח את עיקר מצות קה"ח ולא את מקורה; וצע"ג.

ונל"ב דס"ל להרמב"ם דאין מצות קה"ח מעשה מצוה רגילה. שי' הרמב"ם היא שאין קה"ח עצמו מעשה המצוה, וגם שאין קבלת ובדיקת העדים והודעת יום החדש מעשי מצות קה"ח; אדרבה, ס"ל להרמב"ם דאין לקה"ח שום מעשה מצוה בעצמותו, אלא דכל יסוד מצות קה"ח הוי אחריות לקביעת החדשים והשנים שיחולו כתיקונם. (עי' להלן ליתר ביאור.) להכי לא הביא הרמב"ם את מצות קה"ח כהביאו את

שאר מצוות ביד החזקה, שהרי היא אחריות ולא מעשה. (ודוק שהרי אין למצות קה"ח לש' צווי בתורה - "החדש הזה לכם" - בלא צווי ישירי.)

הרי הוכיח מרן הגרי"ז הלוי זצ"ל בחידושיו על הרמב"ם (הל' קה"ח ד:ז) שהרמב"ם סובר שיסוד חיוב ב"ד בעיבור השנה היינו להשוות (בזמן אביב) את שנות הלבנה לשנות החמה, וביאר התם הגרי"ז הלוי דפליגי רש"י ותוס' אשי' הרמב"ם. ועי' ביד רמה לסנהדרין (יא. ד"ה תנו רבנן אין מעברים את השנה אלא אם כן רצה נשיא): הא למדת שאין השנים קבועים כסדר הזה אלא מפני הסימנין הללו... ואלמלא לא היו שם מדברים הללו לא היו מעברים כלל בשביל חשבון זה... ע"כ. הרי ס"ל להרמ"ה כשי' רש"י ותוס', ופירש שאין תכלית מצות עיבור השנה כלל קיום חשבון תקופות השנה עם המועדים וכדומה; כל מצות עה"ש היינו רק חיוב לב"ד לעבר ע"פ סימנים מפורטים, לא פחות ולא יותר. ועי' בהשגת הרמ"ה על הרמב"ם בהל' קה"ח (ד:טז), שנחלק הרמ"ה על פסק הרמב"ם שם ש"אם היתה השנה ראויה להתעבר מפני התקופה או מפני האביב ופירות האילן מעברין לעולם בכל זמן (אפי' בשנת רעבון ובשביעית)" ונחלק ג"כ על פסק הרמב"ם שם (לעיל בהל' ב) ש"ועל סימן זה (התקופה) סומכין ומעברין ואין חוששין לסימן אחר", והיינו כשיטתו בספרו.

לאור ביאור הגרי"ז הלוי, שפיר אתו דברינו דלעיל בשי' הרמב"ם, דס"ל להרמב"ם דמצות קה"ח ועה"ש הויא מצוה של אחריות ולא של מעשה, שהרי יסוד מצות עה"ש ע"פ ביאור הגרי"ז הלוי היינו **קיום** התקופות עם זמן אביב ע"י השואת שנות הלבנה לשנות החמה - כלומר שאין עה"ש בעצם מצוה מעשית. לכן התחיל הרמב"ם את הל' קה"ח עם ביאור ארוך של פרטי תקופות הלבנה וחישוב החדשים והשנים, ורק בהל' ז שם ביאר את תפקידו של ב"ד בדבר, מפני ששיטתו היא שמ' קה"ח (שכלול בה עה"ש) היינו מצוה של אחריות ב"ד לקיים את חישוב סדר החדשים והשנים הנתב' כפי נכון. כלומר, שהרמב"ם התחיל את הל' קה"ח דווקא עם ביאור סדר תקופות החדשים והשנים וחישובן ורק אח"כ הביא את תפקיד ב"ד כדי ללמד שמצות ב"ד היא לקיים את מה שנתפרט לעיל כפי הגדרים שנמסרו. משא"כ להרמ"ה, דפי' בהדיא דכל מצות עה"ש היינו רק חיוב לב"ד לעבר ע"פ סימנים מפורטים, בלי להשגיח על חשבון התקופות עם המועדים, דהא ס"ל דעה"ש הוי מצוה מעשית ורגלית.

הנה כתב הרמב"ם בסה"מ (מ"ע קנג): היא שצונו לקדש חדשים ולחשב חדשים ושנים. ע"כ. והכי איתא נמי במנין המצות להרמב"ם: לקדש חדשים ולחשב חדשים ושנים בב"ד בלבד שנאמר החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה. עכ"ל. מיהו, כתב הרמב"ם בכותרת להל' קדוש החדש: הוא מצות עשה אחת והיא לחשב ולידע ולקבוע באי זה יום תחלת כל חדש מחדשי השנה. עכ"ל. הרי השמיט הרמב"ם כאן את מצות עה"ש, אע"פ שהיא חלק ממצות קה"ח. והדבר צ"ב.

ונל"פ ע"פ ביארנו דלעיל, דכיון דס"ל להרמב"ם דמצות קה"ח הויא אחריות לקביעת הלוח, בע"כ נכללת בה מצות עה"ש, שהיא גופה ג"כ חלק של קביעת הלוח. כלומר, שי' הרמב"ם היא שאין קה"ח ועה"ש ב' חלקים נפרדים של המצוה, כמו מצות תפילין של יד ותפילין של ראש, וכמו איסור אכילת הפסח נא ומבושל, וכמו איסור הקטרת שאור ידבש, שמנה הרמב"ם את כל א' ממצות אלו כמצוה א' כפולה, שהרי יש לכל א' מהן ב' חלקים. שאני מצות קה"ח ועה"ש, דהויא יסוד א' ממש, דהיינו אחריות לקביעת הלוח, אלא שיש בה ב' פנים, מפני שנוגעת לחדשים ושנים. להכי לא הוצרך הרמב"ם לפרט את עה"ש עם מצות קה"ח בכותרת.